

İSRAİL'DEKİ HÜKÜMET KRİZİNE KORONAVİRÜS ÇÖZÜMÜ

“

Aslında ilk seçim kararının alındığı şartlarda Benyamin Netanyahu'nun Likud Partisi liderliğindeki sağ bloğun seçimleri kazanarak daha güçlü bir hükümet kurması beklenmekteydi. Ancak Genelkurmay eski Başkanı Benny Gantz'ın kurduğu İsrail'in Direnci Partisi, yakaladığı rüzgarla birlikte hem solun hem de merkezin temsil edildiği bir çekim merkezi haline gelmiştir.

”

Haydar Oruç
Uzman, ORSAM

Geçtiğimiz bir buçuk yıl içerisinde İsrail tarihinde hiç yaşanmamış bir şey vuku bulmuştur. İlk defa bir yıl içerisinde üç kez seçim yapılmasına rağmen hükümet kurulamamıştır. İlk erken seçim kararının alındığı Kasım 2018'dan bu yana İsrail'i, başında yolsuzluk soruşturmaları nedeniyle hakkında dava açılan, seçilmemiş bir başbakanın olduğu geçici hükümet yönetmektedir. Kurulduğu tarihten itibaren ge-

çirdiği savaşlar ile yaşadığı pek çok siyasi ve ekonomik krizlerde bile gerektiğinde kurulan milli muhtabakat veya azınlık hükümetleri marifetiyle sorunlarını aşabilen İsrail siyasetinin, yaşanan bu tıkanıklığı aşmak için bu sefer daha farklı bir motivasyona ihtiyacı olduğu görülmektedir.

Hükümet Krizi Nasıl Başladı?

Aslında ilk seçim kararının alındığı şartlarda Benyamin Netanyahu'nun Likud Partisi liderliğindeki sağ bloğun seçimleri kazanarak daha güçlü bir hükümet kurması beklenmekteydi. Ancak Genelkurmay eski Başkanı Benny Gantz'ın kurduğu İsrail'in Direnci Partisi, yakaladığı rüzgarla birlikte hem solun hem de merkezin temsil edildiği bir çekim merkezi

haline gelmiştir. İsrail bayrağındaki renklerden esinlenilerek adına “Mavi Beyaz” denilen geniş katılımlı bir ittifaka dönüşen bu siyasal hareket, Netanyahu'nun rahat kazanmayı umduğu seçimi kabusa çevirmiştir.

3 Seçimin Sonunda Ne Değişti?

O günden bugüne süregiden yarışta, taraflar bir türlü mecliste güven oyu almayı sağlayacak salt çoğunluk olan 61 sandalyeye ulaşamamışlardır. Önceleri (Nisan ve Eylül 2019 seçimleri) sadece İsrail Evimiz Partisi'nin lideri Avigdor Lieberman'ın belirleyici olduğu sanılan h ü k ü -

met kurma denklemine, 2 Mart 2020'deki seçimlerde 15 milletvekilliği kazanan Birleşik Liste de dahil olmuştur. Zira dört Arap partisinin ittifakından oluşan Birleşik Liste'nin sahip olduğu sandalye sayısı, bu oluşumu siyasi tıkanıklığın aşılmasını sağlayacak bir konuma yükseltmiştir. Gerçi Gantz'ın Genelkurmay eski Başkanı olarak 2014'teki Gazze saldırısını yönetmesi hasebiyle kendisine yönelik bir güvensiz olsa da seçim sürecinde kullandığı yapıcı dil ve Araplara yönelik olumlu yaklaşımından dolayı desteklenebilir bir figür haline gelmiştir. Bu sayede uzun bir aradan sonra Liberman'ın doğrudan, Birleşik Liste'nin ise dışardan desteğiyle Gantz'ın liderliğinde bir hükümetin kurulmasına yönelik umut ortaya çıkmıştır.

“
İsrail siyasetinde son bir yılda yaşanan her şey olağanüstü, alışılmadık ve tekrar yaşanması çok mümkün olmayan müstesna gelişmelerdir. Muhtemeldir ki bu sürecin sonunda ortaya çıkacak tablo da şimdiye kadarki sürece yakışır şekilde olağanüstü olacaktır.
”

Netanyahu'nun Karşı Hamlesi

Böyle bir senaryonun gerçekleşmesi durumunda, hem de aleyhindeki yolsuz-

luk davasının görülmesine günler kala koltuğunu kaybedeceğini anlayan Netanyahu, karşı hamlesini yapmakta gecikmemiştir. Karşı bloğun da hükümet kurmak için gerekli sayıya ulaşmaması için sol blokta yer alan 1-2 milletvekilini ikna ederek, matematiksel olarak Gantz'ın arkasındaki desteği azaltmıştır. Ardından da tam bu döneme denk gelen pandemik koronavirüsü gerekçe göstererek meclisin kapatılmasını sağlayan Netanyahu, yeni meclisin toplanıp kendi partisinden olan meclis baş-

kanını değiştirmesini önlemiştir. Böylelikle sol/merkez bloğun sunduğu, “hakkında soruşturma yürütülen veya dava açılan birinin başbakan olmasını engelleyecek” yasa tasarısının mecliste görüşülüp kanunlaşması da engellemiştir.

Bunun üzerine devreye giren yüksek mahkeme, meclis başkanını yasamayı engellemekle suçlayarak, derhal meclisi açmasını ve yasanın çalışmasına izin vermesini talep etmiştir. Fakat meclis başkanı mahkemenin uyarısını, yargının yasamaya bir müdahalesi olarak yorumlayarak mahkemenin meclise ultimatoma veremeyeceğini ve bu durumun İsrail demokrasisine zarar verdiğini ileri sürerek kararında direnmiştir.

Buraya kadar anlatılanlardan görüleceği üzere; İsrail siyasetinde son bir yılda yaşanan her şey olağanüstü, alışılmadık ve tekrarı yaşanması çok mümkün olmayan müstesna gelişmelerdir. Muhtemeldir ki bu sürecin sonunda ortaya çıkacak tablo da şimdiye kadar ki sürece yakışır şekilde olağanüstü olacaktır.

Araçsallaşan Koronavirüs

Zira bunun ilk ipuçları mart ayının son haftasında kendini göstermeye başlamıştır. Çin’den tüm dünyaya yayınlan koronavirüs nedeniyle bütün ülkeler izolasyon, karantina, sokağa çıkma yasağı ve sınırların kapatılması gibi radikal tedbirlere başvururken, İsrail hükümetinin bu sorunu yeterince önemsemediği görülmüştür. Bunun en somut örneği ise muhafazakâr Haredi partilerinden biri olan Birleşik Torah Yahudiliği Partisi’nin lideri ve aynı zamanda Sağlık Bakanı olan Yaakov Litzman’ın, işgal ettiği koltuğun gerektirdiği önlemleri almak yerine dünyadaki korku ve kaos ortamının Mesih’in ortaya çıkmasına vesile olacağını ileri sürerek konuyu ruhani bir boyuta taşıması olmuştur. Bir taraftan seçim günü bazı oylar karantina ortamında kullanılırken diğer taraftan sağlık bakanının meseleyi ele alma biçimi, İsrail hükümetinin bu sorunu kendi çıkarları için kullanabileceğinin işaretlerini vermiştir. Cumhurbaşkanı Reuven Livlin’in parti liderleriyle yaptığı istişare sonrası hü-

kümeti kurma görevini en çok milletvekili kazanan Likud lideri ve mevcut geçici Başbakan Netanyahu’ya değil de Gantz’a vermesi, sağ bloğun rasyonelitesini kaybetmesine yol açmıştır. Zira Meclis Başkanı Yuli-Yoel Edelstein’in meclisi kapatması ve yüksek mahkemenin uyarılarına rağmen kararında direnmesinin başka bir izahı bulunmamaktadır. Bunun ardından hem Netanyahu’dan hem de diğer hükümet yetkililerinden gelen Kovid-19 virüsüne bağlı korona salgının vahametine yönelik açıklamalar, bu salgının bir şekilde araçsallaştırılacağını göstermiştir. Keza bazı kısıtlamaların başlamasının hemen akabinde Netanyahu, koronavirüs nedeniyle bir acil durum hükümetinin kurulmasının gerekliliğinden bahsetmiş ve hükümet kurma görevini uhdesinde bulunduran Gantz’a çağrı yapmıştır. Kendisinin de bu konuda her türlü özveride bulunacağını dile getiren Netanyahu, Gantz’ı kamuoyu önünde zor bir duruma sokmuştur. Gelinek noktada; 8,5 milyonluk küçük nüfusu, çok sıkı korunan sınırları ve yüksek tek-

nolojiye sahip takip sistemleri sayesinde bölgedeki pek çok ülkeden daha avantajlı bir durumda olan İsrail, o ana kadar koronavirüsün yayılmasına yönelik somut bir tedbir dahi alınmamış ve hatta muhafazakâr kesimlerin dini ritüelleri engellenmemişken ani bir paradigma değişimine gidilerek acil durum hükümetinin telaffuz edildiği bir hale getirilmiştir.

Koronavirüs Tehdidi İşe Yarıyor...

Korona salgınının ülkenin girdiği yeni atmosferde birinci önceliğe yükseltilmesine mukabil, küresel boyutta da bu tehlikenin artık kendini iyice hissettirmesi neticesinde siyasetler daha önceki pozisyonlarını esnetmek ve yeni duruma uygun çözümler üretmek zorunda kalmıştır. Zira her zaman üstün teknolojik imkanlarıyla övünen İsrail’de, koronavirüs yüzünden yaşanabilecek ölümlerin hesabını kimse veremezdi. Zaten yaklaşık bir buçuk yıldır süren seçim süreci nedeniyle kutuplaşan toplumun yeni bir krizi kaldırması mümkün değildi. Dolayısıyla birilerinin elini taşın altına koyması kaçınılmazdı.

Gantz’ın da kendini bundan muaf tutması beklenemezdi. Ancak bu uzun seçim sürecinde hem siyasi müttefikleri hem de seçmeni konsolide etmek için sarf edilen sözler, onun “u dönüşü” olarak nitelendirilecek tercihinin bir maliyeti olacağını da göstermekteydi.

Edelstein’in ısrarından vazgeçerek meclis başkanlığından istifa etmesi ve meclis başkanlığı seçiminin 26 Mart’ta yapılacağını açıklamasının ardından, Gantz’ın da sürpriz bir

şekilde meclis başkanlığına aday olduğunu açıklaması, sözde acil durum hükümeti için kapalı kapılar ardında bazı görüşmeler yapıldığını düşündürmüştür. Ancak Gantz’ın bu kararı, kendini başbakanlık için destekleyeceklerini açıklayan Birleşik Liste’nin yanı sıra Mavi Beyaz ittifakındaki ortakları Yair Lapid ve Moshe Ya’alon ile görüşmeden aldığı ortaya çıkmıştır. Bir gün öncesine kadar Netanyahu’nun asla başbakan olmaması gerektiğini savunan ve onunla bir pazarlığa girmeyeceğini söyleyen Gantz’ın, ülkenin çıkarları söz konusu olduğunda bütün sözlerini bir kenara bırakarak, sırf ülkenin hayrı için Netanyahu’ya evet demesi mümkün değildir. Bunun pek çok sebebi olması muhtemeldir; ancak ana itici kuvvetin, en azından söylem bazında korona salgını olduğu muhakkaktır.

“

Taraflar arasındaki pazarlıkların neticelendirilip koalisyon protokolünün imzalanması halinde, hükümet krizinin aşılacak Netanyahu’nun dokunulmaz olmasının ve asgari 18 ay daha başbakan olarak kalmasının önü açılmıştır.

”

Koronavirüs Tehdidi Neyin Önünü Açtı, Neyin Üstünü Kapattı?

Gantz’ın Netanyahu liderliğinde bir hükümete katılma kararı sonrası beklenildiği gibi sol/merkez blok parçalanmıştır. Yeni duruma göre Gantz’ın desteği 61’den (Mavi

Beyaz 33+ Sol Blok 6+ İsrail Evimiz 7+ Birleşik Liste 15) 15’e düşmüş; ancak İşçi Partisi, Gesher ve Derech Eretz’den kopan 5 milletvekiliyle birlikte destek 20’de kalmıştır. Bu sayı ise güven oylamasında 58’de kalan Netanyahu liderliğindeki sağ bloğun desteğini 78’e çıkarmıştır. Bu sayede taraflar arasındaki pazarlıkların neticelendirilip koalisyon protokolünün imzalanması halinde, hükümet krizinin aşılacak Netanyahu’nun dokunulmaz olmasının ve asgari 18 ay daha başbakan olarak kalmasının önü açılmıştır.

Likud’un oylarıyla meclis başkanı seçilen Gantz ile Netanyahu arasındaki pazarlıklar nasıl sonuçlanacak bilinmez ama korona salgını bahanesiyle kurulacak hükümetin; Netanyahu’nun yolsuzluk davasının savsaklanmasını, uzun süredir devam eden illegal yerleşimler politikalarının sürdürülmesini, ülkenin yaklaşık yüzde 20’sini oluşturan Filistinlilerin temsilcilerin yine hükümet dışında kalmasını, Batı Şeria’nın C bölgesi ile Ürdün Vadisi’nin ilhak edilmesine yönelik söylemlerin devamını, tek yanlı sözde yüzyılın planının zorla uygulanmaya çalışılmasını, Filistinlilerin yok sayılarak topraklarına erişimlerinin engellenmesini ve korona salgınının siyasi bir araç olarak kullanılması sebebiyle yaşanan ölümlerin hesabının sorulmamasını sağlaması beklenmektedir. Olağanüstü başlayan sürecin yine olağanüstü sonuçlanacağı anlaşılacak birlikte, krizin devamının mı yoksa bu şekilde çözümlenmesinin daha hayırlı olacağı ise tartışmalıdır. ■